

Eduskunta
Lakivaliokunta

Lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle kansalaisaloitteesta avioliittolain, rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain ja transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain muuttamisesta (KAA 3/2013 vp)

Helsingin maistraatti toteaa kansalaisaloitteen johdosta seuraavaa.

Maistraatit toimittavat siviilivihkimisiä ja parisuhteen rekisteröintejä sekä avioliiton ja rekisteröidyn parisuhteen esteiden tutkintoja. Vihkitoimitus voi olla myös kirkollinen. Siviilivihkimisiä toimitetaan myös käräjäoikeuksissa. Lisäksi maistraatti voi avioliittolain mukaan myöntää vihkimisoikeuksia muille laissa säädetyt edellytykset täyttävälle henkilölle, jos se on tarpeen siviilivihkimisten riittävän määrän turvaamiseksi maistraatin toimialueella.

Vuonna 2012 avioliittoja solmittiin koko maassa 28 878 kappaletta, joista siviilivihkimisiä oli 13 844 kappaletta, kirkollisia vihkimisiä 14 927 ja loput 107 kappaletta olivat pääosin ulkomailla vihittyjä. Kirkollisista vihkimisistä valtaosa oli evankelis-luterilaisia kirkollisia vihkimisiä (14 747 kappaletta). Vuonna 2012 kaikista solmituista avioliitoista evankelis-luterilaisten, kirkollisten vihkimisten osuus oli 51,1 prosenttia. Siviilivihkimisten määrä suhteessa kirkollisiin vihkimisiin on vuosien saatossa tasaisesti kasvanut. Vuosina 2010-2012 siviilivihkimisten osuus on noussut 43,7 prosentista 47,9 prosenttiin ja kirkollisen vihkimisen osuus laskenut 56,0 prosentista 51,7 prosenttiin. Vuonna 2012 ensimmäisten avioliittojen osuus kaikista avioliitoista oli 76 prosenttia. Prosenttiosuus on pysynyt samalla tasolla koko 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen. (Lähteet: kirkon tilastollinen vuosikirja 2012, s. 14 kaavio; Tilastokeskus: Avioliitot ja parisuhteen solmineet vuosina 2010-2012; Tilastokeskus, Siviilisäädyn muutokset 2012)

Vihkiminen ja parisuhteen rekisteröinti käytännössä

Siviilivihkimisen ja parisuhteen rekisteröinnin ovat avioliittolain ja rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain mukaan velvollisia toimittamaan laamanni, kärjätuomari, kärjänotaari, joka on tehtävään määrätty, maistraatin päällikkö, henkikirjoittaja ja julkinen notaari.

Vihkiminen toimitetaan todistajien läsnä ollessa ja kihlakumppaneiden tulee olla samanaikaisesti läsnä. Kun kumpikin kihlakumppani on vastannut myöntävästi vihkijän hänelle tekemään kysymykseen, tahtooko hän mennä kihlakumppaninsa kanssa avioliittoon, vihkijä toteaa heidät aviopuolisoiksi.

Parisuhde rekisteröidään siten, että parisuhteen osapuolet siviilivihkiviranomaisen läsnä ollessa allekirjoittavat rekisteröintiasiakirjan ja viranomaisen vahvistaa asiakirjan allekirjoituksellaan. Myös parisuhteen rekisteröinti edellyttää osapuolten henkilökohtaista läsnäoloa rekisteröintitilaisuudessa. Todistajia rekisteröintitilaisuus ei kuitenkaan edellytä.

Maistraatissa parisuhteen voi käytännössä rekisteröidä joko yksinkertaisesti pelkästään allekirjoittamalla rekisteröintiasiakirja, taikka pari voi niin halutessaan saada pienimuotoisen seremonian vihkialissa, jossa vihkimiseen oikeutettu viranomainen lausuu muutaman sanan rekisteröidyn parisuhteen tarkoituksesta ja allekirjoitukset hoidetaan tuon lyhyen seremonian yhteydessä. Mikäli pari haluaa rekisteröityä seremonialla, tulee heidän varata etukäteen aika, kuten vihkimisten kohdalla. Jos seremoniaa ei haluta, rekisteröintiasiakirjan voi tulla allekirjoittamaan muun muassa Helsingin maistraatissa aikaa varaamatta.

Parisuhteita rekisteröidään koko maassa keskimäärin n. 330 kappaletta vuosittain (v. 2010: 322, v. 2011: 333, v. 2012: 329, v. 2013 tilastot ilmestyvät huhtikuussa). Helsingin maistraatissa parisuhteen rekisteröi vuosittain n. 130 - 140 paria. Vuonna 2012 koko maassa parisuhteita rekisteröitiin 329, joista Helsingin maistraatti rekisteröi 133 paria. Viime vuonna Helsingin maistraatti rekisteröi 138 paria.

Helsingin maistraatissa avioliittoon vihitään n. 1 400 – 1 500 paria vuosittain (v. 2012: 1543 paria ja v. 2013: 1415 paria). Vuonna 2012 koko maassa avioliittoja solmittiin 28 878, mikä luku sisältää myös kirkolliset vihkimiset.

Maistraatin arjessa esitetty lakimuutos tuskin näkyisi esimerkiksi siinä, että olisi vaikeampi saada vihkiaikaa, sillä parisuhteen rekisteröintejä suhteessa vihkimisiin on vain murto-osa kaikista toimituksista.

Vihkiminen ja parisuhteen rekisteröinti ovat maksuttomia virka-aikana ja virkapaikalla. Vihkiminen ja parisuhteen rekisteröinti ovat mahdollisia myös virka-ajan ja –paikan ulkopuolella, jolloin toimitus maksaa 200 euroa ja vihkijän matkakulut.

Sukunimi

Avioliittoon aikovilta kihlakumppaneilta tiedustellaan ennen vihkimistä, mitkä tulevat olemaan heidän sukunimensä vihkimisen jälkeen. Vihkimisen jälkeen sukunimitieto sekä avioliittotieto talletetaan väestötietojärjestelmään. Parisuhteen osapuolilta ei sukunimiasiaa tiedustella, sillä rekisteröityyn parisuhteeseen ei sovelleta nimilain säännöksiä puolisoiden yhteisestä sukunimestä eikä näin ollen parisuhdekumppani voi myöskään ottaa yhteisen sukunimen edellä henkilökohtaiseen käyttöönsä sitä sukunimeä, joka hänellä viimeksi oli naimattomana ollessaan tai avioliittoon mennessään.

Käytännössä parisuhdekumppaneilla on kuitenkin mahdollisuus saada sama sukunimi hakemusmenettelyllä. Se on maksullinen muodollisuus rekisteröidyn parisuhteen osapuolille, jotka haluavat saada saman sukunimen. Sukunimihakemusten käsittely on keskitetty tiettyihin maistraatteihin. Sukunimeä koskeva muutospäätös maksaa tällä hetkellä 110 euroa. Sukunimeä koskeva muutospäätös, mikäli päätöksestä on nimilain mukaan tiedotettava virallisessa lehdessä maksaa 185 euroa.

Esteiden tutkinta

Vihkimistä ja parisuhteen rekisteröintiä edeltää avioliiton ja rekisteröidyn parisuhteen esteiden tutkinta maistraatissa. Avioliiton esteet voi tutkia myös evankelis-luterilaisen kirkon tai ortodoksisen kirkkokunnan seurakunta, jonka jäseniä kihlakumppanit tai toinen heistä on. Avioliiton ja rekisteröidyn parisuhteen esteet tutkitaan pääsääntöisesti käyttämällä väestötietojärjestelmästä saatuja tietoja. Näin ei voida toimia kuitenkaan silloin, kun kihlakumppanit ovat tai toinen heistä on ulkomaan kansalainen ja hänen tietojaan ei ole talletettu väestötietojärjestelmään taikka hänen tietoihinsa ei ole merkitty siviilisäätyä rekisteröinnin yhteydessä.

Jos tietoa ei ole väestötietojärjestelmässä, ulkomaalaisen kihlakumppanin on annettava avioliiton esteiden tutkijalle oman kansalaisuus- tai asuinpaikkavaltionsa viranomaisen antama voimassa oleva ja alkuperäinen siviilisäätytodistus käänöksineen ja mahdollisine laillistuksineen. Mikäli molemmat kihlakumppanit ovat ulkomailla asuvia ulkomaan kansalaisia, tulee heidän esittää esteettömyystodistus kansalaisuus- tai asuinpaikkavaltionsa viranomaisilta, eli todistus, josta ilmenee, etteivät he ole avioliitossa ja ettei aiotulle liitolle ole sen maan lakien mukaan estettä. Vaihtoehtoisesti ulkomaalaiset kihlakumppanit voivat esittää siviilisäätytodistukset ja kotimaan viranomaisen todistuksen siitä, mitä tuon valtion laissa säädetään avioliiton edellytyksistä ja avioesteistä. Todistusta vieraan valtion lain sisällöstä ei kuitenkaan tarvita, jos avioesteiden tutkija tuntee sen.

Esteiden tutkinnassa sovelletaan Suomen lain lisäksi myös vieraan valtion lakia tilanteessa, jossa molemmat kihlakumppanit ovat ulkomailla asuvia ulkomaan kansalaisia. Tarkoituksena on turvata se, että Suomen viranomaisen edessä solmittavalla avioliitolla on edellytykset tulla tunnustetuksi päteväksi siinä valtiossa, johon kihlakumppanilla on läheinen liittymä.

Kansalaisaloitteen lakiehdotus mahdollistaisi myös samaa sukupuolta olevien ulkomaalaisten turistien vihkimisen, mikäli se olisi mahdollista näiden kansalaisuus- tai asuinpaikkavaltiossa. Tällä hetkellä parisuhde voidaan lain mukaan rekisteröidä Suomessa ainoastaan, jos ainakin toinen osapuoli on Suomessa asuva Suomen kansalainen, taikka molemmat osapuolet ovat asuneet rekisteröintiä välittömästi

edeltäneet kaksi vuotta Suomessa. Eli asuinpaikkaliittymää Suomeen ei enää vaadittaisi, jos kansalaisaloitteen mukainen lakiehdotus säädettäisiin. Maistraatti arvioi, ettei tämä seikka vaikuttaisi olennaisesti maistraatin työmäärään.

Vihkikaavasta ja seremoniasta

Vihkikaavasta on säädetty avioliittoasetuksessa. Kaavassa kerrotaan kuinka avioliiton tarkoituksena on perheen perustaminen yhteiskunnan säilymiseksi. Kaavan voi todeta olevan vanhanaikainen eikä se tänä päivänä sovellu kovinkaan hyvin useimpiin siviilivihkiseremonioihin. Nykyään on paljon siviilivihkimisiä, joissa solmittava avioliitto on molempien osapuolten toinen tai useampi. Monella hääparilla on myös pitkä yhteinen historia ja lapsia, jopa lapsenlapsia, vaikka solmittava liitto olisi ensimmäinen. Myös hyvin usein tulee esille, erityisesti niissä tilanteissa, joissa avioliitto on molemmalle kihlakumppanille ensimmäinen, että heillä on myöhemmin avioliiton siunaustilaisuus kirkossa.

Maistraatti esittääkin tässä yhteydessä kysymyksen, olisiko syytä harkita ns. rekisterimerkintäavioliiton – eli viranomaisen edessä pelkin allekirjoituksin vahvistettavan avioliiton – solmimisen mahdollisuutta, esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa osapuolet sitä toivovat. Evankelis-luterilainen kirkko siunaa pareja avioliittoon mitä todennäköisimmin myös jatkossa. Myös niissä tilanteissa, joissa siunaustilaisuus on myöhemmin kirkossa, tuntuu varsin turhalta pitää kaksi seremoniaa avioliiton solmimisen johdosta. Nykypäivänä, kun perhemuotoja on paljon erilaisia ja avioliittoja solmitaan eri-ikäisinä, olisi syytä harkita myös erityyppisiä vihkikaavoja taikka ainakin nykyisen vihkikaavan sanamuodon tarkastamista ja päivittämistä tähän päivään paremmin sopivaksi.

Avioliittolain mukaan vihkiminen toimitetaan sukulaisten tai muiden todistajien läsnä ollessa. Todistajien rooli on seremoniallinen. Maistraatissa vihitään paljon pareja, joilla ei ole omia todistajia mukana, jolloin maistraatista kaksi toimistohenkilökuntaan kuuluvaa tulee seremonian ajaksi paikalle todistajiksi. Todistajien roolin tarpeellisuutta on syytä harkita.

Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta

Tällä hetkellä transseksuaali sukupuolen vahvistamisesta annetun lain mukaan avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa oleva voidaan vahvistaa kuuluvaksi vastakkaiseen sukupuoleen, kuin mihin hänet on väestötietojärjestelmään merkitty, jos lain edellytykset täyttyvät ja aviopuoliso tai rekisteröidyn parisuhteen toinen osapuoli on henkilökohtaisesti antanut maistraatille suostumuksensa tähän. Näin siksi, että sukupuolen vahvistaminen johtaa parisuhdemuodon muuttumiseen. Vaatimukselle puolison suostumuksesta on jatkossakin tarvetta niissä tilanteissa, joissa parisuhdemuoto muuttuu rekisteröidystä parisuhteesta avioliitoksi.

Maistraatti toteaa tässä yhteydessä, että sosiaali- ja terveysministeriössä toimii työryhmä transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain uudistamiseksi siten, että vaatimus steriloinnista tai muusta syystä johtuvasta lisääntymiskyvyttömyydestä sukupuolen vahvistamisen edellytyksenä poistettaisiin. Tuon lakimuutosehdotuksen yhteydessä tarkasteltaneen isyyslain sisältöä. Jos laki aikanaan hyväksytään, tulevaisuudessa saattaa olla tilanteita, joissa esimerkiksi kahden miehen liitossa syntyy lapsi siten, että sukupuolensa naisesta mieheksi muuttanut (isä) synnyttää. Lapsen oikeudellisen aseman selvittäminen perintöoikeudellisessa tilanteessa monimutkaistuisi.

Mahdollisista muista vaikutuksista

Maistraatti toteaa, että luokittelu rekisteröityyn parisuhteeseen ja avioliittoon tulee jatkumaan vielä pitkän aikaa, koska ei ole odotettavissa, että kaikki nykyiset rekisteröidyissä parisuhteissa elävät muuttaisivat parisuhteensa avioliitoiksi. Elämä Suomessa on kansainvälistynyt ja maailmalla rekisteröityjä parisuhteita edelleen solmitaan. Rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain pitäminen voimassa mahdollistaisi sen, että ulkomailla rekisteröidyt parisuhteet voitaisiin tunnustaa Suomessa rekisteröityinä parisuhteina.

Mikäli rekisteröidyissä parisuhteissa elävät sankoin joukoin heti lain muutoksen tultua voimaan ryhtyisivät tekemään ilmoituksia tahdostaan muuttaa rekisteröity parisuhde avioliitoksi taikka pyytäisivät vihkimistä, lisäksi se ainakin hetkellisesti maistraatin

työmäärää. Maistraatti myös toteaa, että ilmoituksen tulisi muodoltaan olla yksiselitteinen, molempien tahtoa ilmaiseva ja ilmoituksen tekijät tulisi tunnistaa, kuten ennen vihkimistäkin vihittävien tulee antaa henkilöllisyydestään selvitys.

Julkisuudessa on esitetty myös se mahdollisuus, että kirkko luopuisi vihkimisoikeudestaan ja jatkossa vain siunaisi pareja avioliittoon. Esimerkiksi Helsingin hiippakunnan piispa Irja Askola on Helsingin Sanomien haastattelussa 15.3.2014 esittänyt, että yksi mahdollisuus olisi, että avioliitto juridisena sopimuksena solmitaan vastedes maistraatissa. Sen jälkeen sille voisi saada kirkollisen siunauksen. Myös Porvoon piispa Björn Vikströmin on Aamulehdelle maaliskuussa antamassaan haastattelussa todennut, että kirkon pitäisi pohtia vihkimisoikeudesta luopumista, jos tasa-arvoinen avioliittolaki toteutuu.

Kansalaisaloitteella ei ole merkittäviä vaikutuksia maistraatin vihki- ja parisuhteen rekisteröinti- eikä esteiden tutkintoimintaan, jos evankelis-luterilainen kirkko jatkossakin vihkii ja tutkii osassa tapauksia avioliiton esteet.

Vaikka kansalaisaloitteen tavoitteena ei ole se, että kirkko luopuisi vihkimisoikeudestaan, maistraatti toteaa, että mikäli tasa-arvoinen avioliittolaki toteutuessaan johtaisi siihen, että kirkko luopuisi vihkimisoikeudestaan, siviilivihkimisten määrä kasvaisi suuresti ja näin ollen myös maistraatteihin tarvittaisiin lisäresursseja esteiden tutkintojen ja vihkimisten hoitamiseen. Lisääntyvästä vihkimäärästä voisi selvitä lisäämällä maistraattien resursseja taikka sillä, että maistraatit alkavat antamaan enemmän vihkimisoikeusmääräyksiä. Maistraatin, joka on myöntänyt vihkimisoikeuden, tulee kuitenkin lain mukaan valvoa vihkiäjän toimintaa. Tietävästi käräjäoikeuksien resursseja suorittaa vihkimisiä ei oltaisi lisäämässä.

Maistraatti katsoo, että tasa-arvoinen avioliittolaki selkiyttäisi viranomaismenettelyä maistraatissa tilanteessa, jossa kaksi henkilöä haluaa virallistaa suhteensa. Erilaisten lomakkeiden määrä vähenisi, esteiden tutkinta sekä vihkiminen noudattaisivat samaa lakia ja menettelytapaa - oli kyseessä samaa tai erisukupuolta oleva pari. Tarpeeton sukunimen muutosten hakeminen jäisi pois. Tasa-arvoinen avioliittolaki yksinkertaistaisi hallintobyrokratiaa.

Lopuksi maistraatti haluaa tuoda esille avioehtosopimusten rekisteröintiin ja sopimusten voimassaoloon liittyvän huomion. Avioehtosopimus on avioliittolain mukaan jätettävä maistraattiin rekisteröitäväksi siten kuin maistraattien eräistä henkilörekistereistä annetussa laissa säädetään. Avioehtosopimus tulee voimaan vasta, kun se on rekisteröity. Mikäli tasa-arvoinen avioliittolaki säädetään, tulee lainsäädännön tasolla turvata se, että vaikka rekisteröity parisuhde muutettaisiin avioliitoksi, säilyisi rekisteröidyn parisuhteen aikana laadittu ja rekisteröity avioehtosopimus voimassa ilman sopimuksen sisällön muuttamista tai erillisiä merkintöjä avioehtoasioidenrekisteriin.

Helsingin maistraatin puolesta

Heidi Huuhtanen
henkikirjoittaja